

ÇOCUK HAKLARI PERSPEKTİFİ BAĞLAMINDA KARAKOL VE ÇOCUK ŞUBESİNDE ÇALIŞAN POLİSLERİN SUÇA YÖNELEN ÇOCUKLARA YAKLAŞIMLARI

The Approach of the Police Officers Working in Police Stations and Child Bureau towards the Juvenile Offenders in the Context of the Perspective of Children Rights

Özlem Cankurtaran ÖNTAŞ*

Özet

Bu araştırmada çocuk hakları perspektifine dayalı olarak suça yönelen çocuk-polis ilişkisini özellikle gözaltı sürecinin nasıl işletildiğini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Araştırmanın örnekleme Ankara ili kapsamında çalışan karakol ve çocuk şubesi polislerini kapsamaktadır. Araştırmada karakollarda çalışan polisler için tabakalı eşit küme örnekleme yapılmıştır. Çocuk şubesinde çalışan polisler için tamsayım uygulanmıştır. Böylece 193 polise görüşme formu uygulanmıştır. Bunun yanı sıra araştırma süresince bir çocuğun karakoldan savcılık aşamasına kadar gözaltı süreci izlenmiş, iki çocuğun da çocuk şubesinden itibaren gözaltı süreci izlenmiştir.

Araştırmada çocuklara kelepçe takılması zorunlu hallerde yapıldığı ve polislerin çoğunluğunun çocukların ailelerine haber verdiklerini belirtmişlerdir. Ancak karakol gözlemlerinde çocuklara karakollarda kelepçe takıldığı, çocukların ailelerine çocuk savcılığa çıkarken haber verildiği gözlenmiştir. Yine susma hakkının çocuğun suçun olduğu mekâna götürülmesi nedeniyle sağlanmadığı görülmektedir.

Sonuç olarak çocuk şubesinin kurulması ile bir takım olumlu gelişmeler görülmesine rağmen karakol süreçlerinin problemlili

* Yrd. Doç.Dr., H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Görevlisi, (ozlemc@hacettepe.edu.tr).
PBD, 8 (3-4) 2006, ss.49-78

olduğu ve karakol polislerinin çocuk haklarına duyarlılığının artırılması gerektiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Hakları, Çocuk Polisi, Suça Yönelen Çocuk.

Abstract

The aim of this research is to figure out how the police take the surveillance juvenile offenders under; and how surveillance process from police station to the court from the children rights perspective is.

Research sampling included police officers working in police stations and the child bureau in Ankara. So, 193 police officers were interviewed. Furthermore, observations on three children in order to examine and understand the police custody process of the child closely were made.

According to the findings, police officers put handcuffs on juveniles; if there is risk for running away and they give information about children to their families. But these findings do not coincide with observations in police station which was made by the researcher.

As a conclusion; although there are some good developments such as child bureau, there are still problematic situations in the surveillance process. So it can be suggested that police officers in the police stations should be more sensitive to the children's rights.

Key Words: Children's Rights, Juvenile Policing, Juvenile Offenders.

Giriş

Türkiye'de çocuk koruma politikalarının yeniden yapılandırıldığı bir değişim süreci yaşanmaktadır. Bu süreç, çocukla ilgili tüm sistemleri etkilemektedir. Çocukla ilgili sistemlerden biri de polistir. Suçu kontrol yerine suçu önlemeyi amaçlayan toplum destekli polislik çocuk konusunda uzmanlaşan çocuk polisliğini gündeme getirmiştir. Ülkemizde son yıllarda yapılandırılmaya çalışılan çocuk polisliği polis örgütü içinde yeni bir kuruma gitmeyi gerekli kılmıştır. Buna karşın yine de çocukların yaşamında karakollar önemini korumaktadır. Çocukları suç nedeniyle ilk yakalayanlar genelde karakol polisleri olmaktadır. Bu

nedenle çocuk polisinin yanı sıra karakol polisleri de toplum destekli polislik anlayışına uygun yaklaşımlara gereksinim duymaktadır.

Bu çalışmada Ankara'da çalışan çocuk şubesi polislerinin ve karakol polislerin suça yönelen çocuklara yaklaşımları değerlendirilmiştir.

1. Modern Çocukluk Anlayışı ve Çocuk-Polis İlişkisi

Günümüz çocukluk anlayışının tarihsel gelişimine bakıldığında; aydınlanma felsefesinin, sanayileşmenin ve burjuvazinin doğuşunun, bu gelişmeyi çok önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Bunların yanı sıra, çocukların örgün eğitime alınmaları çağdaş çocukluk anlayışının toplumun tüm kesimlerine yayılmasına yol açmıştır. Aynı zamanda tıp, biyoloji, pedagoji, psikoloji, antropoloji, sosyoloji ve sosyal araştırma alanlarındaki gelişmeler toplumların çocuğa bakışını değiştirmiştir.

20. yüzyılın egemen çocuk paradigması, aşağıdaki üç temel varsayıma dayandırılmaktadır (Tan, 1993:11): Çocuklar, yetişkinlerden farklıdır; Çocukların yetişkinliğe hazırlanması ve yetiştirilmesi gerekir; Çocukların yetiştirilmesi sorumluluğu yetişkinlere aittir.

Yukarıdaki üç varsayıma dayalı olarak çocukların suç davranışı başka sistemlerin gelişmesine neden olmuştur. İngiltere gibi bazı ülkeler ayrı bir çocuk adalet sistemi (juvenile justice system) yapılandırmıştır. Bu süreçte çocuk bir toplumsal kategori olarak kabul edilmiş ve çocuğun hakları uluslar arası düzeyde savunulmaya başlanmış ve Çocuk Hakları Sözleşmesi 1990'lardan bu yana artan bir hızla evrensel düzeyde gündemde kalmıştır.

Suçta yönelen çocukların haklarını uluslararası düzeyde ele alan belli başlı belgeler başta Çocuk Hakları Sözleşmesi olmak üzere Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Küçüklerin Korunması İçin Birleşmiş Milletler (Havana) Kuralları, Riyad Kuralları ve Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kurallarıdır (Pekin Kuralları). Burada Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin (ÇHS) 40. maddesi ve Pekin Kuralları'ndaki bazı maddeler özellikle ele alınacaktır. ÇHS'nin 40. maddesi suça yönelen çocuklar için şu güvenceleri sıralamaktadır: Bu güvenceler; "masumluk karinesi", "çocuğun tanıklık etmesi ya da suç ikrarında bulunması için zorlanmaması; çocuğun aleyhine ve lehine olan tanıkların eşit koşullarda sorgulanmasının sağlanması" ve "kovuşturmanın her aşamasında özel hayatın gizliliğine tam saygı gösterilmesi" dir.

Daha önce belirtildiği gibi Pekin Kurallarında çocuk-polis ilişkisi ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu kuralların 8. maddesinde "her aşamada küçüğün afişe olması, damgalanması gibi zarara yol açabilecek durumların ortadan kaldırılması için gizliliğe azami özen gösterilmelidir" hükmüne yer verilmiştir. Pekin Kuralları'nın 10. maddesi " Bir küçük gözüne alınır alınmaz, durum derhal ebeveynine veya yasal veli ya da vasisine bildirilir." hükmü ile çocuğun özgürlüğünün esas olduğunu belirtmiştir. Üçüncü fıkra usul hükümlerinin bazı yönleri ile çocukların işlediği suçlarla ilgili polisin davranışına ilişkindir: "Yasayı uygulamakla görevli makamlarla küçük suçlunun ilişkileri, daima küçüğün yasal durumunu gözetir tarzda ve onun iyiliği ve olayın özelliğinden dolayı zarar görmemesi esasına dayalı olarak düzenlenmelidir". Pekin Kuralları'nın 12. maddesinde çocuğun karşı karşıya geldiği meslek elemanlarından birisi olan polisin özel yetişmiş "çocuk polisi" olmasını öngördüğü bilinmektedir. Yukarıda sözü edilen uluslararası belgeler değerlendirildiğinde çocukların polisle ilişkilerinin düzenlenmesinin temelinde yer alan ve çocuğun yararına olan bazı önemli noktalar şunlardır:

1. Çocuklara süreç hakkında bilgi verilmesi,
2. Polis tarafından alıkonulan çocuğun anında anne ve babasına ya da vasisine bilgi verilmesi,
3. Çocuklarla ilgili yapılacak işlemlerin en kısa sürede yapılması,
4. Çocuğun kimliğinin medya ve kamuya karşı saklı tutulması,
5. Çocukların fotoğraf ve parmak izinin alınmasına ilişkin sınırlamaların olması,
6. Çocukla ilgili kayıtların yetişkinlerin kayıtlarından ayrı tutulması,
7. Çocuğa zarar verecek muameleden sakınılması (kelepçe kullanılmaması, adli tıp incelemelerinde çocukların mühürlenmemesi, hastanede yatağa zincirlenmemesi gibi),
8. Çocuğun adalet süreci içine çekilmeden, toplumdaki diğer kaynaklara yönlendirilmesi,
9. Çocuğun suç işlemini önlemeye yönelik hizmetlerde yer alması.

Türkiye, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzalayan taraf ülkelerden biri olarak bazı yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadır. Bu yükümlülüklerden biri de polis-çocuk ilişkisinin yasal-örgütsel boyutta düzenlenmesidir. Suç işleyen, suça yönelen, suça maruz kalan, ihmal ve istismar edilen, sokakta yaşayan ve başıboş dolaşan çocuklar konusunda polisin görev, yetki ve sorumluluklarını belirleyen 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 1934 tarihinde çıkarılmıştır. Bu amaçla, 1995 yılında bir yönetmelikle "küçükleri koruma şubeleri" kurulmuş, ancak bu birimler daha çok sokakta başıboş dolaşan çocuklar ve terk çocuklarla ilgilenmişler; suça yönelen ve suç işleyen çocukları ele almamışlardır. Burada çalışan polisler hizmet içi eğitim programlarına katılmışlardır. Son zamanlarda ise suça yönelen çocukları da kapsayacak biçimde 13 Nisan 2001 tarihli "Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği" çıkarılmıştır. Yönetmeliğin amacı; "korunmaya muhtaç olan, ihmal ve istismara maruz kalan, evden veya kurumdan kaçan, mülteci, refakatsiz, sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan, oturduğu yeri haber vermekten aciz, hakkında koruma, ıslah ve/veya tedavi tedbiri alınan, suça maruz kalan, suç işlediği şüphesi altında bulunan, kimliği tespit edilemeyen çocuklara yönelik olarak polis tarafından yürütülecek hizmetleri düzenlemektir." Bu yönetmelikle suça yönelen çocuklar da çocuk şubesi kapsamına alınmıştır. Böylece çocuk-polis ilişkisine yönelik yeni bir anlayış ve hizmet modeli uygulamaya aktarılmak istenmektedir.

Türkiye'de suç işleyen çocuğun ilk karşılaştığı görevli kentte polis, kırsalda ise jandarmadır. Ülkemizde polis, gerek sokaklarda devriye görevini yerine getirirken gerekse ihbar şeklinde kendisine intikal ettirilmesi yolu ile suç işleyen çocuklarla yüz yüze gelmektedir. Çocuğun karşılaştığı polis karakollarda ve çocuk şubelerinde çalışan polistir. Karakollar taşra teşkilatı içerisinde İl Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şubesi'ne bağlı olarak çalışır. Karakollar, bulunduğu mahallin kadrolarına göre emniyet müdürlük ve amirlik veya komiserliklerine bağlıdır. Karakolu komiser sınıfından bir amir idare eder. Bir karakol mevcudu günlük hesabıyla ikisi nöbette, dördü devriyede, biri izinli olmak üzere yedi memurla bir komiserden ibarettir. Bir karakol kadrosu üç memur ve bir amirden aşağı olamaz (Karakol Disiplin Talimatı, 1988:38-41). Karakolda çalışan polisin yaptığı işlemler; bilgi toplama, kimlik sorma-saptama, arama ve el koyma, yakalama-tutuklama başlıkları altında incelenebilir (Taşdöven, 2000:58).

Ülkemizde polis suça el koyma ve karakola götürme işlemlerini yerine getirip suç ve suçlular hakkında bilgi toplama görevini yerine getirir. Bu sırada çocuğa kelepçe takılmamalıdır. Karakolda polisin genel bilgi toplama adı verilen suç kayıtlarında tekrar suç işleyip işlemediği incelenir. Suç isnadı bulunan 11 yaşından küçük çocuklar kimlikleri saptandıktan sonra suç hakkında bilgiler toplamakta ve çocuk ailesine teslim edilmektedir. Bu yaş grubundaki çocuklar hakkında suç duyurusu ve şikâyet varsa evraklar savcılığa gönderilmektedir. Savcılık gerek görürse çocuk hakkında korunma kararı alabilmektedir.

Polis gözüne alınan çocuğu nezarete atıp atmayacağını birkaç etken açısından değerlendirmektedir. Suça yönelen çocuğun kaçınıcı defa karakola geldiği, saldırgan davranması, yaşı, suçun türü polisin davranışını etkilemektedir. Karakollarda çocuklar için ayrı nezarethane bulunmamaktadır. 11–15 yaş arasındaki çocukların ifadeleri savcı tarafından kimi kez savcının isteği ile polis tarafından alınmaktadır. 15–18 yaş grubundaki sanıkların ifadesi ise mevzuata aykırı bir biçimde polis tarafından alınmaktadır (Taşdöven, 2000:58).

Ülkemizde polisle karşılaşan çocukların özelliklerini belirleyen çalışmalara bakıldığında 1995 yılında Devlet Planlama Teşkilatının Koordinatörlüğü'nde, Devlet İstatistik Enstitüsü, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Adalet Bakanlığı uzmanlarının oluşturduğu bir komisyonun polis ve Jandarma karakollarında kullanılmak üzere "Güvenlik Birimine Gelen Çocuk ve Gençlerle İlgili İstatistik Formu" hazırlanmıştır (Kayacık, 1997:145-146). Bu formun 1997 yılından başlayarak 2001 yılına kadar geliş nedenine göre güvenlik birimine gelen veya getirilen çocukların sayılarına bakıldığında en çok suç nedeniyle ve erkek çocukların polisle karşılaşmalarını söylemek mümkündür. 1997 yılında 20151 erkek çocuk polisle karşılaşırken, 2001 yılında 22536 erkek çocuk polisle karşılaşmıştır (T.C. DİE, 2001:1).

Türkiye'de suça itilen çocuklar ve polis ilişkisi üzerine çalışmalar yok denecek kadar azdır. Çalışmalar çocukların gözaltı sürecinde yaşadıkları konusunda bir miktar da olsa yer almaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 2000 yılı içinde İstanbul Bakırköy Kadın ve Çocuk Tutukevi'nde yaptıkları incelemede 11–18 yaş arasındaki çocukların soruşturma ve kovuşturma sırasında işkenceye maruz kaldıkları belirlenmiştir. Bunun üzerine komisyon üyeleri İstanbul'da 32

karakoldan 5 tanesini rasgele seçim yöntemi ile seçmiş ve bu karakollarda incelemelerde bulunmuştur. Bu incelemeler sırasında bazı karakollarda, kötü muamele ve işkence yapmaya uygun suç aletleri bulunmuştur. Görülen ve bulunan kötü muamele aletleri karakollardan tutanakla teslim alınmıştır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin 27. oturumunda 8 Haziran 2001 yılında Türkiye hakkındaki sonuç gözlemleri raporunda çocuklara özellikle yargılama öncesi gözaltına alınma sırasında yapılan işkence ve kötü muameleye ilişkin bildirilmiş birçok olayda gerçekleşen, çocuğun işkenceye veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulmaması hakkının ihlal edilmesi nedeniyle derin bir endişe duyulduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, birçok olayda polis ya da jandarma gözetimi altındayken çocukların başkalarıyla görüştürülmeden tutulduğu, işkence ve kötü muameleden korunmayı sağlayacak şekilde avukat bulundurmaya izin verilmediği ve yasada öngörüldüğü halde, sorgunun savcı önünde yapılmadığı belirtilmiştir. Ayrıca Komite, çocuklara yönelik işkence iddialarının her zaman gereği gibi soruşturulmadığını, suçluların cezalandırılmadığını, böylece cezalandırılmanın bulunmadığı bir ortamın yaratıldığını gözlemiştir (2001: 86).

2. Araştırmanın Yöntemi

Yukarıda sözü edilen araştırmalar incelendiğinde uygulamada polis ve çocuğun ilişkisinin nasıl olduğuna dair araştırmaya dayalı veriler yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. *Bu araştırmanın problemi*, çocuk hakları açısından geçerli bir çocuk-polis ilişkisinin temel özelliklerini araştırarak, bunun yasal/örgütsel boyuttaki yansımalarının ne olduğunu ortaya koymaktır. Böylece suça yönelen çocuğa ilişkin koruma politikalarının geliştirilmesine katkı vermek amaçlanmıştır. Bir başka deyişle bu araştırmanın problemi, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve güçlendirme yaklaşımı temel alınarak polisin çocuğa yönelik yaklaşımının saptanmasıdır. Böyle bir durum tespitinden sonra yeni yürürlüğe giren "Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği"nin önerdiği hizmet yaklaşımı da elde edilen bulgular ışığında değerlendirilecektir.

Bu araştırmanın amacı Ankara'da çalışan karakol ve çocuk şubesi polislerinin çocuğa yaklaşımının çocuk hakları bağlamında nasıl olduğunu ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1.1. Karakol ve çocuk şubesi polislerinin çocukluk anlayışı nasıldır?

1.2. Karakol ve çocuk şubesi polislerinin çocukların suça yönelme nedenlerine ilişkin düşünceleri nedir?

1.3. Karakol ve çocuk şubesi polislerine göre çocukların gözaltı süreçleri nasıl işlemektedir?

1.4. Karakol ve çocuk şubesi polislerinin çocuk adalet sisteminin işleyişiyle ilgili değerlendirmeleri nasıldır?

Araştırmanın veri toplama süreci basamaklar halinde aşağıda sunulmuştur:

1. Araştırmada öncelikle çocukların polislerle yaşadıkları süreci anlamak açısından bir karakolda gözlem yapılmıştır. Araştırma kapsamında hangi karakolda gözlem yapılacağına ilişkin karar verme süreci, şu şekilde özetlenebilir. Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde Bilgi Toplama Büro Amirliği'nin 2001 Kasım 20002 Mart ayları arasında Karakollardan toplanan veriler incelenmiş ve hakkında suç işlediğinden şüphe edilen (isnat) çocukların sayısının en fazla Keçiören ilçesinde ve ... Karakolu'nda olduğu saptanmıştır. Bu saptamadan sonra karakol ile ilişki kurulmuş ve suç isnat edilen çocuklarla ilgili savcılık aşamasına kadar ne tür işlemler yapıldığını gözlemek amacı ile haftada bir gün gözlemler yapılmıştır. Gözlemler sırasında bir çocuğun gözaltı sürecini izlemek mümkün olmuştur. Bu gözlemlerin bir başka amacı da polislerin suça yönelen çocuklarla ilgili düşüncelerini ve anlayışlarını öğrenmektir.

2. Araştırmanın önemli ayaklarından biri de Ankara Çocuk Şubesinde yapılacağından burada da sürecin öğrenilmesi bakımından iki gün gözlemler yapılmış ve iki çocuğun Ankara Çocuk Şubesinden itibaren Savcılık aşamasına kadar nasıl bir süreçten geçtiği gözlenmiştir .

3. Veri toplamaya başlamadan önce çalışma için Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanı ve Ankara Emniyet Asayiş Şube Müdürü ile görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde İlçe Emniyet Müdürleri ile bağlantı kurulmuş ve çalışma yapılacak karakolların amirleri ile görüşmeleri sağlanmıştır.

4. Araştırmada ön deneme Keçiören İlçe Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı Karakolunda yapılmıştır. Ödenemede karakol amirinin araştırmaya yaklaşımı oldukça olumlu olmuştur. Buna rağmen karakolda çalışan polis memurlarının araştırmaya katılımında sorunlar yaşanmıştır. Ödeneme 31 Temmuz- 6 Ağustos 2003 tarihleri arasında bir hafta sürmüş ve 15 polisle görüşmeler yapılmıştır. Ödenemede bu anlamda hem soruların işleyip işlemediğini anlamak, hem de veri toplama sürecini yeniden planlanmak açısından yarar getirmiştir.

5. Karakollarda çalışan polisler ile 7 Ağustos–10 Eylül 2003 tarihleri arasında görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada her karakoldan 10 polis memuru ile görüşme yapılması hedeflenmiştir. Ancak ... Karakol amirinin olumsuz tutumu nedeni ile yedi kişi ile görüşülebilmştir. Bu yedi kişiden birinin görüşmesi karakol amirinin yanında ve onun müdahalesi ile yapıldığından geçersiz sayılmıştır. Böylece 146 polis ile görüşme yapılmıştır. Karakollarda yapılan görüşmeler, genellikle karakol amirleri ile 1 saat 30 dakikayı bulurken polis memurları ile yapılan görüşmeler 30–45 dakika sürmüştür. Ankara Çocuk Şubesinde çalışan 56 çocuk polisinden 50'si ile 19 Eylül–10 Ekim 2003 tarihleri arasında görüşmeler yapılmıştır. Yapılan 50 görüşmeden üç görüşme bazı nedenlerle işlem dışı bırakılmıştır. Çocuk şubesinde veri toplama süreci beklenenden uzun sürmüştür. Burada özellikle polis memurlarının araştırmaya katılma konusundaki olumsuz yaklaşımları etkili olmuştur. Özellikle çocuklarla birebir çalışan ekip memurları oldukça olumsuz tepkiler göstermişlerdir. Bu zorluğu aşmak için bir süre gidip sadece gönüllü olanlarla çalışılmış, diğerlerinin de araştırmaya gönüllü katılmaları beklenmiştir. Bu bekleyiş işe yaramış, bir süre sonra altı polis hariç diğerleri de araştırmaya gönüllü olarak katılmışlardır.

3. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Ankara'da bulunan karakollardan tabakalı rastlantısal iki aşamalı eşit büyüklükte küme örnekleme yoluyla seçildiğinde çalışmanın yapılacağı karakol sayısı toplam 47 karakoldan 15 karakol olarak bulunmuştur (Ayhan 2003). Her ilçe için çalışılacak karakol sayısı tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Karakol Polisleri İçin Örneklem Çalışması (2003)

İlçeler (h)	Toplam Karakol Sayısı (Mh)	Örnek Karakol Sayısı (mh)	Toplam Polis Sayısı	Örnek Polis Sayısı
1	11	4	11x30= 330	4x10= 40
2	10	3	10x30= 300	3x10=30
3	7	2	7x30= 210	2x10=20
4	9	3	9x30= 270	3x10= 30
5	7	2	7x30= 210	2x10=20
6	2	1	30x2= 60	1x10=10
Toplam	46	15	1380	150

Bu karakolların gruplarında çalışan polis memurları örnekleme dâhil edilmiştir. Böylece belirlenen karakollarda çalışan grup amirleri ve polis memurlarından araştırmanın örnekleme oluşturulmuştur. Ayrıca Ankara Çocuk Şubesinde çalışan polis memurlarının tümü çalışma kapsamına alınmış ve tamsayım yapılmıştır. Toplam 47 polis ile görüşme yapılmıştır. Böylece 146 karakol polisi, 47 çocuk şubesinde çalışan polis olmak üzere toplam 193 polis ile görüşme yapılmıştır.

4. Bulgular ve Yorum

Polislere ilişkin bulgular, görüşülen polislerin sosyodemografik özellikleri, çalışma yaşamları ve bu çocuklara yaklaşımları başlıkları altında toplanmaktadır.

4.1. Polisin Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan karakol ve çocuk şubesinde çalışan polislerin demografik özelliklerine ilişkin bulgular bu bölümde yer alacaktır. Burada polislerin cinsiyet, yaş, doğum yeri, en uzun süre yaşadığı yer, eğitim düzeyi gibi demografik özelliklerin yanı sıra polislerin ekonomik durumları yer almaktadır.

Polislerin sosyodemografik özelliklerine (Tablo 2) bakıldığında, araştırmaya katılanların önemli bir çoğunluğunun erkek olduğu görülmektedir. Araştırmanın karakollarda olaya müdahale eden grupta

çalışanlarla yapılmış olması bu sonucu doğurmuştur. Bir başka deyişle, karakollarda çalışan kadınlar olaya müdahale edecek birimlerde değil, daha çok geri planda, bürolarda çalışmaktadırlar. Bunların yanı sıra polisliğin bir erkek mesleği olarak kabul edilmesi de önemli etkenlerden biridir. Karakol ve çocuk şubesinde çalışan polislerin yaş ortalaması 36'dır. En küçük yaş 23, en büyük yaş ise 58'dir. Polis örgütünde yeni polislerin ilk olarak çevik kuvvet biriminde ya da zorunlu hizmet için daha çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde çalıştıkları düşünüldüğünde karakol ve çocuk şubesinde çalışan polislerin bu yaş diliminde oluşunun nedeni açıklanabilir. Şu halde araştırmaya katılan polislerin çoğunluğunun çalışma yaşamında deneyimli bir grup olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılanların doğum yerlerine bakıldığında ilde doğanların çoğunluğu oluşturduğu, önemli bir grubun da ilçe ve köy/kasabada doğdukları görülmektedir. Polislerin en uzun süre yaşadıkları yerleşim yerine bakıldığında ilde yaşayanların %75'e yakın bir oranda olduğu, köy/kasabanın oldukça az bir bölümü kapsadığı görülmektedir. Burada polisliğin kent ve ilçelerde yapıyor oluşu da etkilidir.

Polislerin eğitim düzeylerine bakıldığında, önemli bir bölümünün lise mezunu olup en az kırk beş gün, en uzun bir yıl sürebilen polis okulu eğitimi aldıkları görülmektedir. Polislerin çok az bir bölümünün (%9.3) üniversite düzeyinde olan polis akademisi mezunu oldukları anlaşılmaktadır. Polis Akademisi mezunları, karakol amirliği, çocuk şubesi yöneticiliği yapan ve polis örgütü içinde yükselme şansları olan bir gruptur. Burada, ¼ oranında polisin Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesinin bölümlerini bitirdiği görülmektedir. Bu durum, polislerin çalışma yaşamında yükselme şansı elde etmek için başvurdukları bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Lise mezunu olan polislerin yükseköğrenim yapmaları, polis kurumu tarafından da desteklenen bir durumdur.

Polislerin çoğunluğunun evli oldukları görülmektedir. Araştırmaya katılan polislerin yaşlarının çoğunluğunun 30 yaş ve üzeri olduğu dikkate alındığında, evli olan polislerin çoğunlukta oluşu doğal bir sonuçtur.

Tablo 2: Görüşülen Polislerin Sosyodemografik Özellikleri N:193, (2003)

		Sayı	%
Cinsiyet	Kadın	182	94.3
	Erkek	11	5.7
Yaş	20-29	29	15
	30-39	95	49.2
	40+	69	35.8
Doğum Yeri	Köy /Kasaba	49	25.4
	İlçe	57	29.5
	İl	87	45.1
En Uzun Süre Yaşanılan Yer	Köy ve Kasaba	15	7.8
	İlçe	34	17.6
	İl	144	74.6
Eğitim Düzeyi	Polis Okulu	121	62.7
	Polis Okulu ve Yüksek Öğrenim	54	28
	Polis Akademisi	18	9.3
Medeni Durum	Evli	179	92.7
	Diğer	14	7.3

Polislerin ekonomik durumlarını değerlendirmelerine Tablo 3'den bakıldığında %58.5'inin orta, %34.2 gibi dikkate değer bir oranda polisin de kendini ortanın altında hissettiği görülmektedir. Bu sonuçlar, polislerin kendilerini ekonomik anlamda toplumun orta sınıfında tanımladıkları biçiminde yorumlanabilir. Polislerin konut sahibi olma durumlarına bakıldığında yarısının kendine ait konutu olduğu, diğer yarısının da kirada oturduğu görülmektedir. Polislerin konut sahibi oluşu kendini orta sınıf ve altında değerlendiren polisler açısından önemli göstergelerden biri olarak düşünülebilir. Araştırmaya katılan polislerin eşlerinin çalışma durumlarına bakıldığında çoğunluğun eşinin çalışmadığı, ¼'e yakın bir oranda polisin eşinin ise daha önce çalıştığı görülmektedir. Polislerin, kadının çalışması konusunda geleneksel, erkek egemen bir tutuma sahip oldukları söylenebilir. Bu geleneksel tutumun nedeni olarak da eşin çalışması durumunda çocukların bakımının sorun olacağı belirtilmiştir.

Tablo 3: Görüşülen Polislerin Ekonomik Duruma İlişkin Özellikler
N:193, (2003)

		Sayı	%
Ekonomik Durum	Çok zengin ve zengin	5	2,6
	Orta	113	58.5
	Ortanın altı	66	34.2
	Yoksul/çok yoksul	9	4.7
Konut Durumu			
	Kendine Ait	95	49.2
	Kira	98	50.8
Eşin Çalışma Durumu			
	Halen çalışıyor	41	22.9
	Daha önce çalışıyordu	10	5.6
	Hiç Çalışmadı	128	71.5

Polislerin çocuk sayılarına bakıldığında çoğunluğun(%47.3) iki çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra üç çocuk ve fazlasının da önemli bir oranda olduğu belirtilmelidir. Ülkemizde iki çocuğa sahip olmak bir orta sınıf karakteristiği olarak düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan polislerin sosyodemografik özellikleri, ekonomik anlamda orta sınıf karakteristiği gösteren, ancak yaşam biçimi anlamında eşin çalışmasına izin vermeyen, çocuklarının yaşadıkları sorunları konusunda bilgisi olmayan, bu anlamda daha çok geleneksel yaşam tarzının hâkim olduğu bir grup olarak değerlendirilebilir.

4.2. Polislerin Çalışma Yaşamına İlişkin Bulgular

Bu alt bölümde, polislerin çalışma yaşamlarına ilişkin betimleyici bilgiler yer alırken polisliği nasıl tanımladıkları ve çalışma yaşamlarında karşılaştıkları güçlükler ve iş memnuniyetleri gibi çalışma yaşamına ilişkin görüşleri de yer almıştır.

Tablo 4'e bakıldığında araştırmaya katılan polislerin çalışma yaşamına ilişkin özelliklerinden çalışma yılı ve en uzun süre çalıştıkları birimler yer almaktadır. Meslek yaşamının ilk 10 yılında olanların %39.4 olduğu, 30 yıla kadar deneyimi olan polislerin ise %60'a yakın olduğu söylenebilir. Buradan araştırmaya katılan polislerin çoğunluğunun mesleklerinde deneyimli bir grup olduğu saptaması yapılabilir. Polislerin en uzun süre çalıştıkları birime bakıldığında yarıya yakın bir kısmının karakollarda çalıştığı görülmektedir. Karakollar, polisler tarafından

“adamı olmayan polislerin” çalıştığı birimler olarak tanımlanmaktadır. Karakollarda çalışanların toplumun daha çok göz önünde oluşu karakol polisinin de olumsuz birçok davranışla yüz yüze kalmasını beraberinde getirmektedir. Polislikte özel harekât, terörle mücadele, kaçakçılık, narkotik ve organize suçlar biriminde çalışan polislerin statülerinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Bu yaklaşım aslında polisliği bir hizmet mesleği değil, bir güç kullanma mesleği olarak görmek anlamına gelmektedir. Bu grupta çalışanların oranı asayiş şubesinde çalışanlar da bu grubun içinde düşünüldüğünde 1/4 olarak görülmektedir.

Tablo 4: Polislerin Çalışma Yaşamına İlişkin Özellikler N: 193, (2003)

	Sayı	%
Çalışma Yılı	0-10	39.4
	11-20	44.5
	21-30	14.1
En Uzun Süre Çalıştığı Birim	Karakol	49.7
	Çevik Kuvvet	7.8
	Büro(Hassas, Koruma, Okul, Emniyet)	13.4
	Özel Harekât, Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Narkotik, Organize Suçlar)	9.4
	Çocuk Şubesi	3.6
	Asayiş Şubesi	16

Araştırmaya katılan polislerin çalışmak istedikleri birim sorulduğunda yarısının büro işinde, yarısının gücünü kullanacağı birimde çalışmak istemesi dikkat çekicidir. Burada büro işi polisin vatandaş ile karşı karşıya gelmediği birimlerdir. Polislerin önemli bir bölümünün büro işini tercih etmeleri çalışma koşullarının daha rahat olması nedeniyledir. Polisin güç kullanmasının gerektiren birimler ise, terörle mücadele, özel harekât, kaçakçılık ve organize suç birimleri olarak düşünülmüştür. Araştırmaya katılanların yine yarıdan fazlasının güç kullanacağı birimde çalışmak istemesi, örgüt içinde bu birimlerde çalışanların statüsünün yüksek olması ile yakından ilgilidir. Araştırmaya katılanların çok az bir bölümünün çocuk şubesinde çalışmak istemesi yine aslında çalışma koşullarının rahatlığı ile ilgilidir.

Araştırmaya katılanların polis olma nedenlerine bakıldığında çoğunluğun ekonomik nedenlerle polis olduğu görülmektedir. Türkiye'nin ekonomik koşulları ve yoğun işsizlik sorunları nedeni ile polisler daha çok ekonomik nedenlerle (%66.3) bu mesleği seçtiklerini belirtmişlerdir. Polisliği sevdiği ve özendiği için seçtiğini söyleyenler birlikte düşünüldüğünde %20'ye yakın bir oran ortaya çıkmaktadır. Ailelerin zorlaması ile polis olduğunu söyleyenler ise ilkökul sonrası çocuk yaşta polis kolejini okuyan polislerdir. Polis kolejini okuyanların neredeyse tamamı Polis Akademisinde okuyarak polis olmuşlardır.

4.3. Polisin Çocuğa Yaklaşımına İlişkin Bulgular

Bu alt bölümde karakol ve çocuk şubesi polislerinin çocuk hakları bağlamında suça yönelen çocuğa yaklaşımına ilişkin bazı bulgular yer alacaktır.

4.3.1. Polislerin Gözüyle Çocukların Gözaltı Sürecine İlişkin Bulgular

Çocukların gözaltı sürecine ilişkin bulgular; çocuğun ailesine haber verilmesi, çocuğa kelepçe takılması, çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanması, çocuğun adli tıp kurumundan yararlanması, çocuğun polis kaydının sorulması, susma hakkının kullanılması, çocuğa müdafî çağırılması, yer gösterme, teşhis, dosyanın çocuğa okunması, çocuğun gözaltı süreciyle ilgili bilgilendirilmesi, çocuğun nezarethaneye konulması, basına haber verilmesi, çocuğun ilçe sivil ekipler ve ilgili şube ile birlikte sorgusunun yapılmasına ilişkin bulgulardan oluşmaktadır.

Bu bölümde karakol gözlemleri sırasında konuyla ilgili edinilen bilgilere yer vermenin uygun olacağı düşünülmüştür. Karakollar, buldukları mıntıkada olan olayları çoğunlukla telsiz aracılığı ile öğrenirler ve aynı zamanda telsiz aracılığı ile birbirleri ile haberleşirler. Polis memurları 12–24 saat esasına göre vardiyalı çalışmaktadır. Bu nedenle her karakolda 12 saat çalışıp 24 saat dinlenen üç grup çalışmaktadır. Gruplarda en az yedi polis memuru çalışmaktadır. Grupların komiser ya da komiser yardımcısı bir amirleri bulunmaktadır. Karakol nöbetçisi, nezarethaneye konulacak şahısların üzerlerini ayrıca aramağa ve nezarethanede bulunanların dışarıdan kimseler ile görüşmelerine izin vermez. Her grubun bir yazıcısı bulunur. Grup yazıcısı çalıştığı 12 saat içinde ilgilendiği olayların evraklarını hazırlar.

Karakol gözlemlerinden edinilen bilgilere göre, suç işlediği şüphesi altındaki çocukların dosyası grup yazıcısı tarafından hazırlanır. Karakola gelen her çocuğun aranıp aranmadığı ve sabıkası genel bilgi toplama biriminden öğrenilir. Bu birim il emniyet müdürlüğü asayiş şubesine bağlı olarak çalışır. Grup yazıcısı şikâyetçinin ve sanığın ifadesini alır ve ifade tutanağı hazırlar. Hazırlanan bu dosya Cumhuriyet Savcısının olayı ayrıntıları ile anlayacağı biçimdedir. Bu dosya içerisinde genellikle Üst Arama Tutanağı, İfade Tutanağı, Nüfus Cüzdanı Sureti, Adli Tıp Raporu, olaya göre örneğin hırsızlık veya cinayet ise olay yerinin tarifinin yapıldığı fotoğraf yer alır. Sanık, eğer salıverilecek dosyası savcılığa gönderilecek ise Salıverme Tutanağı yazılır. Grup yazıcısının ifadeyi alması nedeni ile çocuklar açısından önemi büyüktür. Yine suçun ciddiyetine göre özellikle hırsızlık ve cinayet ise ilgili ilin emniyet müdürlüğü asayiş şubesinin hırsızlık ve cinayet bürosunda çalışan polis memurları çocuğu ya karakolda sorgular ya da ilgili büronun olduğu yere götürürler. Çocuğun evraklarını onlar tamamlarlar. Suç eğer ciddi ise çocuk suçun işlendiği yere götürülüp yer göstermesi yapılmaktadır. Hazırlanan bu evrak çocuk 15 yaşın altında ise ilgili ilin Çocuk Şube Müdürlüğü'ne gönderilir. Çocuk, 15-18 yaşları arasında ise, yetişkin mahkemeleri ile ilgili savcıya gönderilir.

Suç nedeni ile gözaltına alınan çocukların gözaltı işlemleri görüşülen polislerden alınan yanıtların yanı sıra gözlem yapılan karakol ve çocuk şubesinde gözaltı süreci izlenen çocukların savcılığa çıkana kadar yaşadığı süreç ile de birlikte değerlendirilmiştir.

Çocuğun ailesine haber verilmesi konusunda (Tablo 5) polislerin çoğunluğu %81.3'ü aileye haber verildiğini belirtmişlerdir. Gözlem yapılan karakolda gözaltı süreci izlenen çocuğun ailesine gece geç saatlerde 3.00-4.00 haber verilmiştir. Çocuk şubesine darp nedeni ile karakoldan gelen çocukların birinin ailesi yanında bulunmuştur. Diğer çocuk ise fiili livata nedeni ile gözaltına alınmış ve ailesi yanında bulunmamıştır. Burada çocuğun hangi suç nedeni ile gözaltında bulunduğu polisin aileye haber vermesini etkilemiştir. Karakollarda yapılan çalışmada bazı polisler çocuğun yaşının küçük olması ve özellikle yaralama, darp gibi basit suçlarda çocukların işlemleri tamamlanana kadar ailesinin yanında kalmasına izin verildiğini belirtmişlerdir. Hırsızlık, gasp, cinayet gibi suçlarda soruşturma süresince aileyle çocuk özellikle görüştürülmemektedir. Burada çocuk şubesinin ailelere karşı davranışına bakıldığında ailelere haber verilmekte ancak şubenin dışında beklemeleri istenmektedir. Özellikle çocuk şubesinde çalışan polisler,

sanık ve mağdur çocuğun ailelerinin bir arada bulunması nedeniyle olumsuz olaylar yaşanmasının bu uygulamayı gerektirdiğini belirtmişlerdir.

Tablo 5: Gözaltı Süreci İşlemleri, Çocuğun Ailesine Haber Verilmesi (2003)

Aileye Haber Verilmesi	Sayı	%
Evet, haber verilir.	157	81.3
Hayır, haber verilmez.	2	1.0
Çocukların ailelerine ulaşamıyor	18	9.3
Çocuk şubesi çocuğun ailesini çağırır	8	4.1
Diğer (çocuk ailesine haber verilmesini isterse haber verilir/ aileye haber vermek soruşturmayı engelleyecekse haber verilmez)	5	2.6
Bilgim yok	3	1.6
Toplam	193	100.0

Burada bir başka konu da yasak olduğu halde çocuğa kelepçe takılmasıdır. Polisler (Tablo 6), çocuğun kendine ve polise zarar vermesi durumunda, ağır suç işlemişse (hırsızlık, gasp), onbeş yaşın üzerinde ise kelepçe takacaklarını belirtmişlerdir. Çocuğun kaçma ihtimali de kelepçe takma nedenlerinden birisi olarak ifade edilmiştir. Görüşülen polisler bu konuda kelepçe takıp amirlerinden azar işitmeyi tercih ettiklerini, çocuğun kaçması halinde kendileri hakkında dava açılmasını göze alamayacaklarını belirtmişlerdir. Karakol gözlemlerinden edinilen izlenime göre kelepçe takmak polisliği tamamlayan bir unsur olarak yer almaktadır. Öyle ki polisler kelepçe takmayı bir refleks haline getirmişlerdir.

Tablo 6: Gözaltı Süreci İşlemleri, Çocuğa Kelepçe Takılması (2003)

Kelepçe Takılması	Sayı	%
Evet, takılır.	119	61.6
Hayır, takılmaz.	67	34.7
Bilgim yok.	4	2.1
Onbeş yaşın altında ise takılmaz	3	1.6
Toplam	193	100.0

Gözaltında bulunan çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanması konusunda yarısı bunun yapıldığını ifade ederken %34.7'si de yemek dışında ihtiyaçlarının karşılandığını belirtmişlerdir. Söz konusu ihtiyaçlar tuvalet ve su ihtiyacıdır. Gözaltı süreci izlenen çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına bakıldığında karakolda yemek ihtiyacının karşılanmadığı, ailelerin yiyecek getirdikleri gözlenirken çocuk şubesinde çocukların yemek dâhil diğer ihtiyaçlarının karşılandığı gözlenmiştir. Burada aslında bir çocuk şubesi polisinin suç işleyen bir çocuğun üstüne battaniye vermeyeceğini söylemesi polislerin çocukları bu aşamada cezalandırmaları gerektiğine olan inançlarının bir göstergesidir. Bir başka karakol polisi "dünyanın hiçbir yerinde suç işlemiş birine çay ikram edilmeyeceği, tabii ki sorgulanacağı" nı söylemesi de polisin yargı öncesi polis sürecinin cezalandırıcı yanının olması gerektiğine olan inançlarını göstermesi açısından önemlidir. Görüşmeler sırasında bazı polisler ise özellikle uçucu madde kullanan çocuklara sigara ikram ettiklerini belirtmişlerdir.

Polislerin tamamına yakını çocukların Adli Tıp muayenesi ve 12-15 yaş arasında bulunan çocukların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmiş olma durumuyla ilgili Adli Tıp Kurumuna götürüldüğünü belirtmişlerdir. Adli Tıptan alınan raporlardan birisi darp raporudur. Bu rapor, çocuk ilk gözaltına alındığında ve bir de savcılığa çıkarken alınmaktadır. Böylece çocuğun bu süreçte kötü muameleye maruz kalmadığı ispatlanmaktadır. Adli Tıptan alınan bir diğer rapor da 12-15 yaş arasındaki çocukların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmiş olma durumuyla ilgili bir rapordur. Karakol ve çocuk şubesi gözlemlerinde çocukların Adli tabip tarafından muayene bile edilmeden bu raporun verildiği gözlenmiştir.

Gözaltına alınan bir çocukla ilgili yapılan ilk işlem kelepçe takmak diğeri de polis kaydının olup olmadığını sormaktır. Burada hem çocuğun daha önce herhangi bir suç nedeni ile gözaltına alınıp alınmadığı hem de herhangi bir suçtan aranıp aranmadığı ortaya çıkmaktadır. Eğer çocuğun sabıka kaydı var ise polis çocuğun bu suçu işlemiş olabileceğini düşünmektedir. Görüşülen polislerin çoğunluğu (%83.4) bu işlemi yaptıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 7'ye bakıldığında çocuğun susma hakkını kullanması ve müdafî çağırılması konusunda polislerin çoğunluğu bunu yaptıklarını belirtmişlerdir. Karakol gözlemlerine dayanarak bu işlemlerin yapıldığını

ancak gerektiği gibi çocuğun yararına işletilmediğini söylemek mümkündür. Polisler, çocuğun işlediği suçla ilgili gerekli bilgileri edindikten sonra çocuk hakkında işlem yapılmasına kanaat getirdiğinde avukat çağırılmayı gelenek haline getirmiştir. Bunun nedenini ise avukat çağırıldığında, yasal işlemi başlatmak zorunda olduklarını; “sabıka yiyen”, mahkemeye çıkan çocuğun “suç makinesi” haline geldiğini, bunu önlemek için de önce kendilerinin çocuğun isnat edilen suçu işleyip işlemediğine karar vermeleri gerektiği biçiminde açıklamışlardır. Bu gerekçelerle aslında çocuğun sorgusu yapılmakta ancak ifadesi yazılmamaktadır. Burada bir başka konu da çocukların karakollardan çocuk şubesine gönderilmesi için baskı oluşturmak üzere

Ankara Barosunun görevlendirdiği avukatın çocuğu, çocuk şubesinde görmesidir. Böylece araştırmanın yapıldığı Temmuz ve Ağustos aylarında çocukların karakollardan çocuk şubesine gönderildiği gözlenmiştir.

Tablo 7: Gözaltı Süreci İşlemleri, Susma Hakkının Kullanılması ve Avukat Çağırılması N: 193, (2003)

	Sayı	%
Susma Hakkının Kullanılması	Evet, kullanır	148 76.7
	Hayır, kullanmaz	15 7.8
	Avukat kullandırır	2 1.0
	Çocuk şubesinde kullanır	14 7.3
	15 yaşın altındaysa ifade alınmaz	2 1.0
	Bilgim yok	12 6.2
Avukat Çağırılması	Evet, çağırılır.	168 87.0
	Hayır, çağırılmaz	2 1.0
	Çocuk İsterse çağırılır	4 2.1
	Çocuk şubesi çağırır	13 6.7
	Bilgim yok	6 3.1

Yer gösterme, gözaltı sürecinde polislerin yaptıkları diğer işlemlerden biridir. Bu işlemde çocuklar suçun işlendiği mekâna götürülüp, suçu nasıl işlediklerini göstermektedirler. Polislerin çoğunluğu (Tablo 8) yer göstermenin bir biçimde yapıldığını belirtmişlerdir. Çocuğun susma hakkı olmasına rağmen yer göstermenin yapılması tartışılması gereken konulardan bir başkasıdır. Burada ilginç olan nokta ise polislerin önemli

bir bölümünün kendi çalıştıkları birimin değil ama diğer birimlerin bu işlemi yaptığını söylemesidir. Çocuğun gözaltında bulunduğu süre içinde polisin yaptığı işlemlerden biri de teşhistir. Teşhis, çocuğun suç mağduru tarafından teşhis edilmesini amaçlamaktadır. Tablo 51'e bakıldığında polislerin çoğunluğunun teşhisi kullandığını belirttikleri görülmektedir. Görüşme yapılan polislerden bir bölümü teşhisi nasıl yaptıklarını anlatmışlardır. Suç isnat edilen kişinin yanına birkaç kişi daha bulurak yan yana oturmalarını sağladıklarını ve müştekiye gösterdiklerini böylece suçu işleyenin teşhis edildiğini anlatmışlardır. Bu anlatım, karakolda çalışan polisler için aittir. Çocuk şubesinde ise bir teşhis odası bulunmaktadır. Polisler, bu işlemin çocuğun yararına yapılması gerektiğini söylemişlerdir. Bu konuda özellikle avukatların örgütlendiği barolar ile polis kurumu arasında tartışma vardır. Baroların Çocuk Hakları Komisyonunda çalışan avukatlar suç nedeni ile gözaltında bulunan çocuğun, suç mağduru tarafından teşhis edilmesinin onun hakları açısından doğru bir yaklaşım olmadığını belirttikleridir.

Tablo 8: Gözaltı Süreci İşlemleri, Yer Gösterme ve Teşhis N: 193, (2003)

		Sayı	%
Yer Gösterme	Evet, yapılır	43	22.3
	Hayır, yapılmaz	30	15.5
	Yapıldığı durumlar olur	53	27.4
	Biz yapmayız ama yapılır	52	26.9
	Bilgim yok	15	7.8
Teşhis	Evet, yapılır	109	56.5
	Hayır, yapılmaz	21	10.9
	Şüpheli durumlarda yapılır	17	8.8
	Çocuk şubesi yapar	25	13
	Karakol yapar	3	1.6
	Bilgim yok	18	9.3

Görüşülen polislerin çoğunluğu Tablo 9'da da görüldüğü gibi çocuklara dosyanın okunmadığını yalnızca ifadesinin okunduğunu söylemişlerdir. Polislerin, bu soruya verdikleri ilk tepki çocuğun dosyada yazılanları anlamayacağıdır. Bu nedenle de yalnızca ifadesinin okunması ve imzalamasının yeterli olacağı belirtilmiştir. Çocuk için hazırlanan dosyanın okunması konusunda bilgisinin olmadığını belirten polisler de

kendilerinin görevinin çocuğu yakalamak olduğu, yakaladıktan sonra yapılacak işlemler konusunda bilgilerinin olmadığıdır. Suça yönelen çocuklarla ilgili gözaltı sürecinde yapılması gereken işlemlerden biri de çocuğa gözaltında savcılığa çıkana kadar ne yaşayacağını anlayacağı biçimde anlatılmasıdır. Tablo 9'a bakıldığında polislerin yarısı, çocuğun gözaltı süreciyle ilgili bilgilendirildiğini söylerken ¼'ü de bilgilendirmenin yapılmadığını belirtmişlerdir. Bilgilendirme yapmadıklarını söyleyen polisler, özellikle sabıkalı çocukların bu süreci çok iyi bildiklerini söylemişlerdir. Nitekim az bir oran da olsa çocuğun sorması ve ilk kez gözaltına alınması halinde bilgi vereceğini söyleyen polisler de bulunmaktadır. Karakol ve çocuk şubesi gözlemlerinde de çocuklara süreç hakkında bilgi verilmediği gözlemlenmiştir.

Tablo 9: Gözaltı Süreci İşlemleri, Dosyanın Çocuğa Okunması, Süreç Hakkında Çocuğun Bilgilendirilmesi N:193, (2003)

	Sayı	%	
Dosyanın Çocuğa Okunması	Evet, okunur	32	16.6
	Hayır, okunmaz	61	31.6
	İfadesi okunur	47	24.4
	Anlayacak yaşta ise okunur	9	4.7
	Çocuk şubesinde çalışanlar okur	19	9.8
	Bilgim yok	25	13
Gözaltı Süreci Hakkında Bilgilendirme	Evet, bilgilendirilir	99	51.3
	Hayır, bilgilendirilmez	47	24.4
	Sorarsa ve ilk kez gözaltına alınmışsa bilgilendirilir	18	9.4
	Çocuk şubesi bilgi verir	16	8.3
	Bilgim yok	13	6.7

Görüşülen polislerin çoğunluğu Tablo 10'a bakıldığında saldırgan olan ve suçu ağır olan çocukların nezarethaneye konulduklarını belirtmişlerdir. Karakol gözlemlerinde çocuğun araştırmacı karakoldan ayrılana kadar nezarethaneye konulmadığı ancak araştırmacı gittiğinde çocuğun mutlaka nezarethaneye konulacağı polis memuru tarafından belirtilmiştir. Gözaltında bulunan çocuk gece nezarethanede iken iki genç fazla alkol aldıkları için çevreye rahatsızlık vermektten dolayı karakola getirilmişler ve nezarethaneye konulmuşlardır. Gözaltındaki çocuk bu gençlerden korkmuş, bağırmağa başlamıştır. Bunun üzerine bu gençler çocuğu dövmüşlerdir. Bunun üzerine karakol nöbetçisi olan polis

memuru hepsini dövmüştür. Araştırmanın yapıldığı karakolların nezarethanelerinin tamamına yakınının karanlık ve pis oldukları gözlenmiştir. Çocuk şubesinde suç isnadı ile gelen çocukların konulduğu nezarethane ise herhalde en temiz ve aydınlık olanıdır.

Tablo 10: Gözaltı Süreci İşlemleri, Nezarethanenin Kullanılması (2003)

Nezarethane	Sayı	%
Evet, kullanırım.	15	7.8
Saldırgan olanlar için kullanırım.	103	53.4
Suç türüne göre kullanırım	40	20.7
Hayır, kullanmam	29	15
Bilgim yok	6	3.1
Toplam	193	100.0

Görüşülen polisler, gözaltına alınan çocukla ilgili ilçe emniyet müdürlüğü sivil ekiplerine ve il emniyet müdürlüğü asayiş şubesinin ilgili birimine bilgi verdiklerini ve isterlerse “tahkikat”ın onlar tarafından yapılacağını belirtmişlerdir. Burada tartışılması gereken temel noktalardan biri, çocuğun susma hakkı olmasına rağmen bu sivil ekiplerin çocuğu alıp sorgulamalarıdır. Gözaltına alınan çocuğun, karakolun sorumlu olduğu mıntıkanın dışında suç işleyip işlemediğini araştırmak için bu birimlerle birlikte çalışıldığı ifade edilmiştir. Bunun onların çalışma tarzı olduğu da ayrıca belirtilmiştir. Bu soru, polislerin çoğunluğunun sıkıntı yaşamalarına neden olmuştur. Bir polis bu sorunun sorulmasına hayret etmiş, bunun araştırmacı tarafından nasıl bilindiğini sormuştur. Bir polis memuru da eğer olay karışık ya da olay “yağlı” ise bundan bir kazanç sağlanacak ise sivil ekiplerin çocuğu alacaklarını belirtmiştir. Karakol gözlemleri sırasında gözaltı süreci izlenen çocukla ilgili olarak karakolda bulunan polisler, çocuğun polis kaydı olmadığını ancak yine de tahkikatın ilçe sivil ekiplerde çalışan polisler tarafından yapılması gerektiğine karar verdiklerini belirtmişlerdir. Bunun için karakol amirine bilgi vermişlerdir. Karakoldaki her işlem için karakol amiri bilgilendirilmiştir. Sivil ekiplerde çalışan polisler, gelip çocukla konuşmuşlar ve başka bir yerde hırsızlık yapıp yapmadığını öğrenmek istemişlerdir. Polislerden birisi sert diğeri yumuşak davranmıştır. Bu polislerin “iyi polis; kötü polis” olarak adlandırdıkları sorgu biçimlerinden biridir. Yine polisler çocuklarla ayrı ayrı bir odada yalnız görüşmüşler ve birine diğerrinin her şeyi anlattığını söylemişlerdir. Bu da polisler tarafından “zarf atma” biçiminde adlandırdıkları sorgu yöntemlerinden biridir. Burada özellikle hırsızlık,

gasp ve cinayet gibi suçların aydınlatılması için böyle bir çalışma tarzının benimsendiği de polisler tarafından belirtilmiştir. Bazı polisler de özellikle Asayiş Şubesi'ne bağlı çalışan sivil polislerin gözaltına aldıkları kişiyi, çocuğu da yetişkini de "ezeceğini" belirtmişlerdir. Gözaltı sürecinde çocuğun haklarının en çok ihlal edildiği noktalardan birisi budur. Tüm bu uygulamalar polis tarafından o kadar kanıksanmıştır ki bir bürokratik işlem gibi sıradan hale gelmiştir. Bu noktada polisin yabacılılaşmasının sonuçlarının nereye kadar varabileceğini tartışmak önemli hale gelmektedir.

Karakollar ve çocuk şubesinde yapılan görüşmelerde çocuğun gözaltı süresince başka hangi birimlerle işbirliği yapıldığı sorusuna Tablo 11'de görüldüğü üzere çocuğa isnat edilen suç türüne göre uzmanlaşmış birimlerin olduğu ifade edilmiştir. Polisler, bu işlemlerin çocuğun polis kaydının bulunup bulunmaması veya ilk suçu olup olmadığına göre değiştiğini belirtmişlerdir. Çocuğun eğer birden fazla gözaltı süreci var ise çocuğun sorgusunun Tablo 11'de sunulduğu gibi ilgili birimlerce yapılacağını belirtmişlerdir.

Tablo 11: Gözaltı Süreci İşlemleri, Çocuğa Isnat Edilen Suç Türüne Göre İşlem Yapılan İl Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şubesinin İlgili Birimleri (2003)

Çocuğun Suç Türü	İşlem Yapılan Birimin Adı
Hırsızlık eylemi	Hırsızlık Büro Amirliği
Gasp eylemi	Gasp Büro Amirliği
Yaralama-cinayet eylemi	Cinayet Büro Amirliği
Siyasi suç eylemi	Terörle Mücadele Büro Amirliği
Kız kaçırma eylemi	Karakol
Cinsel suç eylemi	Karakol

Çocukların çocuk şubesine havale edilmeleri çocuk adalet sisteminin yararına işlemesi açısından önemli bir konudur. Araştırmanın yapıldığı sırada hükümetin kabul ettiği 7. uyum paketi nedeniyle Ağustos (2003) ayı içinde bir genelge yayınlanmış ve 18 yaşa kadar bütün çocukların çocuk mahkemelerinde yargılanacağı kararı çıkmıştır. Böylece daha önce özellikle onbeş yaşın altında suç isnat edilen çocuklar çocuk şubeye gönderilirken bu genelgeyle birlikte tüm çocuklar çocuk şubesine gönderilmeye başlamıştır. Buna rağmen polislerin %10'unun çeşitli nedenlerle çocukların çocuk şubesine gönderilmediğini söylemeleri de bu uygulamanın tam anlamıyla yapılmadığının göstergesi sayılabilir.

Ülkemizde suça yönelen çocukların çocuk adalet sisteminin ilk basamağı olan polis kurumunda yaşadıkları, çocuğun anlamayacağı düzeyde karmaşık ve haklarının ihlal edildiği bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Burada özellikle çocuğa isnat edilen suç türü, yaşı ve çocuğun polis kaydının olma durumu gözaltı süreci ve çocukların haklarının ihlalini etkileyen değişkenler olarak ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde suça yönelen çocuklar için oluşturulan yeni bir model olan çocuk şubesi, polislerin çoğunluğu (Tablo 12) tarafından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra çocuk şubesinde çalışmak isteyenler de yarıdan fazladır. Burada çocuk şubesinde çalışmak isteme nedenleri daha çok çalışma koşullarının rahatlığı olarak belirtilmiştir. Çalışmak istemeyenler ise polisin örgütlenmesi içinde çocuk şubesinin statüsünün düşük olması onların ifadesi ile "yat şubesi" olarak görülmesini en önemli gerekçe olarak belirtmişlerdir. Bir grup polis de çocuk polisliğini polislik olarak tanımlamadıklarını ve bunu "kendi çocuğumla zor ilgileniyorum, o çocuklarla hiç ilgilenemem" biçiminde ifade etmişlerdir.

Tablo 12: Polislerin Çocuk Şubesi Hakkındaki Düşünceleri ve Çalışmak İsteme Durumları N: 193, (2003)

Çocuk Şubesi Hakkındaki Düşünceleri		Sayı	%
		Olumlu buluyorum	180
	Gereksiz buluyorum	9	4.7
	Bilgim yok	4	2.1
Çocuk Şubesinde Çalışmak İsteme Durumları			
		Evet, çalışmak isterim	122
	Hayır, çalışmak istemem	71	36.8

Görüşülen polislere yeni mezun olmuş bir çocuk polisine ne önereceği sorulduğunda yarıya yakın bölümü çocuğa sıcak davranmasını, yine yakın oranlardaki bölümü de çocukla ilgili eğitimi olması gerektiğini belirtmiştir. Buna karşılık çocuklarla yaşadıkları olumsuz deneyimleri paylaşacağını belirtenlerin de oranı %20'ye yakın bir orandadır. Olumsuz deneyimlerini paylaşan polislerin çoğunluğu çocukların polisleri kandırabilecekleri, aslında yetişkinlerden daha zor olduklarını belirtmişlerdir.

Sonuç ve Tartışma

Polislere göre çocukların gözaltı süreçlerine ilişkin bilgiler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Beijing Kuralları, Yakalama ve Gözaltına Alma Yönetmeliği esas alınarak irdelendiğinde en önemli sonuçlara aşağıda değinilmiştir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 40. maddesi ve Beijing Kuralları'nın 10. maddesi bir çocuğun gözaltına alınır alınmaz ebeveynine haber verilmesini önermektedir. Polislerin çoğunluğu çocukların ailelerine haber verdiklerini belirtmişlerdir. Ancak karakol gözlemlerinde çocukların ailelerine çocuk savcılığa çıkarken haber verildiği gözlenmiştir. Yine ÇHS'nin 40. maddesi ve Beijing Kuralları'nın 10. maddesi "yasayı uygulamakla görevli makamlarla küçük suçlunun ilişkileri, daima küçüğün yasal durumunu gözetir tarzda ve onun iyiliği ve olayın özelliğinden dolayı zarar görmemesi esasına dayalı olarak düzenlenmelidir" biçiminde ifade edilmektedir. Buna karşılık polisler, çocuğun saldırgan ve kaçma tehlikesine karşı kelepçe taktıklarını ifade etmişlerdir.

Polisler gözaltına aldıkları çocukların yemek dışındaki temel ihtiyaçlarını karşıladıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra tamamına yakını çocuğun adli tıp kurumundan yararlandığını ifade etmişlerdir. Çocuğun gözaltına alınır alınmaz yapılan işlemlerden biri de polis kaydının sorulmasıdır. Polislerin çoğunluğu bunu yaptıklarını söylemişlerdir.

Çocukların gözaltı sürecinde yararlandıkları haklardan biri de susma hakkıdır. Polislerin çoğunluğu çocukların susma haklarını kullandıklarını ve avukat çağırdıklarını ifade etmişlerdir. Çocuklara isnat edilen suçun işlendiği yere götürülmemesi gereklidir. Buna rağmen önemli bir grup çocukları yer göstermeye götürdüklerini belirtmişlerdir. Buradaki yer gösterme uygulaması çocuğun susma hakkını kullanamadığı anlamına gelmektedir. Çocuğun suçun şikâyetçileri tarafından tespiti yani teşhis edilmesi de polislerin yaptığı bir başka işlem olmaktadır. Çocuğun teşhisinin avukatın yanında ve teşhis odasında yapılması gereklidir. Oysa uygulamada teşhisin genellikle avukat olmaksızın yapıldığı görülmektedir.

Polislerin çocuk hakkında hazırladıkları dosyayı çocuğun okumasına olanak sağlamadıkları ve buna karşılık yarıdan fazlasının çocuğa gözaltı süreciyle ilgili bilgi verdikleri saptanmıştır.

Polisler, çocuğun saldırgan olması halinde nezarethaneyi kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bunların yanı sıra basına haber vermedikleri, polis telsizinden basının haberdar olduğunu belirtmişlerdir.

Polisler, çocukların gözaltı işlemlerini karakolun bağlı bulunduğu ilçe sivil ekipler ve o ilin asayiş şubesinin ilgili birimleriyle birlikte yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu uygulama belki de çocuğun haklarının en çok ihlal edildiği noktadır. Çocuklar, karakolda dahi farklı farklı polislerle yüz yüze gelmektedir, hepsine olayı yeniden anlatmak zorunda kalmaktadır. Bununla birlikte bir de bulunduğu karakoldan alınıp başka mekânlara götürülmesi çocuk açısından oldukça örseleyici olduğu düşünülebilir. Çocukların gözaltı işlemlerinin savcılık öncesi son durağı çocuk şubesi olmaktadır. Polislerin çoğunluğu çocukların çocuk şubesine götürüldüğünü belirtmişlerdir. Burada çocukların hepsinin çocuk şubesine gitmesinin zorunlu olmasına rağmen bazı çocukların buradan yararlanmadıkları anlamına gelmektedir.

Polislerin suça yönelen çocuğa yaklaşımlarını değerlendirmek için çocuk adalet sistemi hakkındaki düşüncelerine yer vermek önem kazanmaktadır. Çocuk adalet sisteminin değerlendirilmesi konusunda şu sonuçlar dikkat çekmektedir. Polislerin çoğunluğu çocukların gözaltı sürelerinin çeşitli nedenlerle uzatılabileceğini belirtmişlerdir. Çocukların gözaltı süresinin uzatılmaması gerektiğini düşünen ¼'e yakın bir grup da bulunmaktadır. Çocukların gözaltında bulunduğu süre içinde ailesi ya da bir meslek elemanının bulunmasını istemişlerdir.

Polislerin tamamına yakını çocuk şubesini olumlu değerlendirmişlerdir. Bunun yanı sıra yarıdan fazlası bu şubede çalışabileceğini belirtmiştir. Burada özellikle çocuk şubesinin statüsünün düşük oluşu tercih edilmemesine neden olurken, çalışma koşullarının rahatlığı tercih sebebi olmaktadır.

Kaynakça

- Akşit, B. ve A. Demirtaş, (2003), "Modernite ve Polis-Halk İlişkileri: Ankara'da Yapılan Bir Niteliksel Araştırmanın Sonuçları", *Uluslararası Polislik ve İçgüvenlik*, T.G. İçli ve F.Karaosmanoğlu (Ed.) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, ss: 435 – 448.
- Akyüz, Emine, (1999), "Cumhuriyet Döneminde Çocuk Hukukundaki Gelişmeler", B. Onur (Ed.), *Cumhuriyet ve Çocuk 2. Ulusal Çocuk*

- Kültürü Kongresi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, No:2, ss: 491-506.
- Ayhan, Öztaş. 12. Mayıs. 2003 Tarihli, Araştırmanın Örneklem Planına İlişkin Görüşme, Ankara.
- Ballar, Suat, (1988), *Türk Hukukunda Sosyal Hizmet ve Çocuklar*, İstanbul:Beta Basım.
- Bennett, T, (1994), "Recent Developments in Community Policing." M. Stephens and S. Becker (Eds.) *Police Force, Police Service: Care and Control in Britain*, London: Macmillan.
- B.M. Çocuk Hakları Komitesi 27. Oturum, (2001), *Çocuk Hakları Komitesi Sonuç Gözlemleri: Türkiye*, 8 Haziran, ss:80-93.
- Bumin, Kürşat, (1983), *Batı'da Devlet ve Çocuk*, İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Cerrah, İ ve E. Semiz, (2000), *21. Yüzyılda Polis. Temel Sorunlar-Çağdaş Yaklaşımlar*, Ankara: Sibel Matbaası.
- Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve İlgili Mevzuat, (2001), *2559 Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve İlgili Mevzuat, (2001), *Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Cılga, İbrahim, (1999), "Türkiye'de Çocuk Hakları Çalışmaları", B. Onur (Ed.), *Cumhuriyet ve Çocuk 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, No:2, ss: 506-517.
- Çağlar, Ali, (1999), "Polis ve Polisliğin Ortaya Çıkışı", *Polis Bilimleri Dergisi*, C.I, S.4, ss: 121-132.
- Çağlar, Ali, (2000), "Türk Polisi'nde Sosyalleşme ve Polis Kültürü", İ. Cerrah ve Emin S (Ed.). *Türkiye'de Suç ve Polislik*, Ankara: Güner Matbaacılık, ss :115-144.
- Evans, Jonathan, (2003), "Young People and Violence: Youth Justice in England and Wales." *Learning From Violence – The Youth Dimension*, Strasbourg: Council of Europe Publishing, ss : 65-88.
- "Final Warning." <http://www.nacro.org.uk/templates/publications/briefing>. June 2000.

- Fisher, C.J. ve R.I. Mawley, (1982), "Juvenile Delinquency and Police Discretion in an Inner-city Area". *British Journal of Criminology*, 22(1), ss.25.
- Franklin, Bob, (1993), *Çocuk Hakları*, (Çev. Alev Türker), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Güller, Murat, (2001), "12.1.2002 Tarihli Çocuk Şubesi Hakkında Görüşme".
- İçli, Tülin, (1998), "Güç Kullanma Yetkisi ve Bunun Kullanımında Polisin Çelişkisi." *Polis Bilimleri Dergisi*, C.1, S.1, ss.69-72.
- İnan, Ali Naim, (1968), *Çocuk Hukuku*, İstanbul: Aydın Matbaacılık.
- Kavgacı, H. İbrahim, (1997), " Küçükleri Koruma Hizmetleri Örgüt ve Yönetim Hizmetleri" *Emniyet Genel Müdürlüğü Küçükleri Koruma Hizmetleri Yönetici Semineri*, Ankara:T.C. Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı, Yayın No: 3, ss.61-82.
- Kayacık, Ayten, (1997), "Suç İsnadı ile Güvenlik Birimlerine Gelen Çocuk ve Gençlerle İlgili İstatistik Formu Uygulaması" *Emniyet Genel Müdürlüğü Küçükleri Koruma Hizmetleri Yönetici Semineri*, Ankara:T.C. Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı, Yayın No: 3, ss.61-82.
- Kontaş, Y. Mehmet, (1997), "Türkiye'de Çocuk Politikası", *Emniyet Genel Müdürlüğü Küçükleri Koruma Hizmetleri Yönetici Semineri*, Ankara:T.C. Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı, Yayın No: 3, ss.61-82.
- Küntay, Esin, (1997), "Polis-Çocuk İlişkisi", *Emniyet Genel Müdürlüğü Küçükleri Koruma Hizmetleri Yönetici Semineri*, Ankara:T.C. Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı, Yayın No: 3, ss.61-82.
- Müftü, Gülgün, (1998), "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme", *Emniyet Genel Müdürlüğü Küçükleri Koruma Hizmetleri Yönetici Semineri*, Ankara: Aydoğdu Ofset, ss:17-24.
- Nacro, (*İngilterede bir sivil toplum örgütü*) (1987), *Diverting Juveniles From Custody*. London.
- Neuman, Lawrence, (2000), *Social Research Methods- Qualitative and Quantitative Approaches*, Allyn and Bacon, USA.

- Önursal, Betül, (1995), “Açılış Konuşması”, *İstanbul Barosu Çocuk Hakları Günleri*, İstanbul: Payel Yayınevi.
- Oppenheim, A.N, (2000), *Questionnaire Design, Interviewing and Attitude Measurement*, London: Continuum International Publishing Group.
- Özcan, Yusuf Ziya, (1997), “Emniyet Genel Müdürlüğü Küçükleri Koruma Şubesinin Statü ve İmajının Değiştirilmesi”, *Emniyet Genel Müdürlüğü Küçükleri Koruma Hizmetleri Yönetici Semineri*, Ankara:T.C. Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı, Yayın No: 3, ss.61-82.
- Öztürk, Fatoş, (1997), “Suç İsnadı ile Güvenlik Birimlerine Gelen Çocuk ve Gençlerle İlgili İstatistik Sonuçları” *Emniyet Genel Müdürlüğü Küçükleri Koruma Hizmetleri Yönetici Semineri*, Ankara:T.C. Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı, Yayın No: 3, ss.61-82.
- Rubin, T, (1985), *Juvenile Justice Policy, Practice and Law*, USA.
- Rubin, A. ve E. BABIE, (1989), *Research Methods for Social Work*, Brooks/Cole Publishing Company, USA.
- Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu, Devlet İstatistik Enstitüsü ve UNICEF, (2000), “Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuklar Katımlı Eylem Araştırması” Nil Ayhan (Ed.), *Geri Bildirim Etkinliklerinde Kullanılacak Materyaller*, Ankara.
- T.C. DİE, (2000), *Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri (Seçilmiş 27 İl)*.
- T.C. DİE, (2001), *Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri (Seçilmiş 27 İl)*.
- T.C. DPT, (2001), *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Çocuk Özel İhtisas Komisyon Raporu* Ankara: DPT Yay.
- Tan, Mine, (1993), “Çocukluk: Dün ve Bugün.” B.ONUR (Ed) *Toplumsal Tarihte Çocuk*, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Taşdöven, Hidayet, (2000), “Çocuk Suçluluğu Olgusunda Polisin Yeri ve Çocuk Hakları Sözleşmesi Bağlamında Uygulamaların Değerlendirilmesi”, *Polis Dergisi*. 6, 23, ss.46-62.

- TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, (2000), *Soruşturma ve Kovuşturma İstanbul Raporu 2000*, Ankara: TBMM Basımevi.
- Tekeli, İlhan, (1999), *Modernite Aşılırken Siyaset*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Thorpe, David, (1994), "Police and Juvenile Offending.", M. Stephens ve S. Becker, *Police Force Police Service- Care and Control in Britian*. Pp. 169-191.
- The Crime And Disorder Act 1998. *Youth Justice Provisions*.
<http://www.nacro.org.uk/templates/publications/briefing> February 1999.
- Uluğtekin, Sevda, (1999-2000), "Çocuk Suçluluğu ve Hizmet Modelleri" *Adli Tıp Anabilimdalı Adli Psikoloji Programı Ders Notları*, Ankara Üniversitesi.
- Uluğtekin, Sevda, (2001), "Çocuk Hakkında Yapılması Gereken Araştırmaların Çocuk Yargılamasındaki Yeri ve Önemi", Ç. Arıkan, K. Karataş (Ed.), *Prof. Dr. Nesrin Koşar'a Armağan – İnsani Gelişme ve Sosyal Hizmet*, Ankara: Aydınlar Matbaası ss.300-307.
- Ünlü, Erden, (2001), "Değişkenlerin Ölçülme Düzeylerine Göre İstatistiksel Çözümler", Ç. Arıkan, K. Karataş (Ed.), *Prof. Dr. Nesrin Koşar'a Armağan – İnsani Gelişme ve Sosyal Hizmet*, Ankara: Aydınlar Matbaası ss.308-323.